

crkva u svijetu

godina XV • broj 3 • split • 1980

EKLIZIJALNO-RELIGIOZNA MOTIVIRANOST SURADNJE I ZAJEDNIŠTVA U CRKVI

Drago Šimundža

Osvrćući se ovdje na narav crkvenog zajedništva — a ciljajući primarno na odnose i suradnju unutar Crkve — ne možemo, očito, mimoći temeljno pitanje njezina poziva i poslanja. U toj se perspektivi, uz socio-psihološku motiviranost ličnosti, kad je riječ o suradnji i zajedništvu u Crkvi, u prvom redu nameće pitanje strukturiranja i organiziranja čitave Zajednice. Hijerarhijsko uređenje Crkve ne priječi komunitarnu svijest i suradnju ili, da se drugačije izrazimo, zajedništvo, jednakost i ravnopravnost svih krštenika. Kako su, međutim, u Crkvi još uvijek svećenici i svećeničke strukture temeljna okosnica spajanja i razdvajanja Mističnog Tijela, osvrnut ćemo se na poziv i mjesto svećenika, i to ne samo zato što se njegova služba zvanično odvija unutar Crkve, nego zato — što je ovdje posebno važno — što bi se ta služba morala bitno zasnivati i formirati u funkciji njegova poziva i crkveno-sjedinjujućeg djelovanja unutar Božjeg naroda. Naravno, nije nam cilj određivati i normirati pojedine postupke i suradnju, radije ćemo ostati vjerni temi i upozoriti na eklezijalno-religioznu motiviranost crkvenog zajedništva u ovom našem prostoru i vremenu.

Pretpostavljamo da se odnosi u Crkvi, tj. crkveno zajedništvo i suradnja, grade i bitno zasnivaju na svijesti o našem religioznom pozivu i poslanju, koliko i na poznatim socio-psihološkim motivacijama manjih zajednica i pojedinaca. Iako ne mislimo ovdje posebno isticati sudioništvo i sudodgovornost svih krštenika u istom poslanju u različitosti službe — što je teološki temelj i psihološki poticaj izgradnji kršćanske svijesti i djelotvorne prakse u najširim slojevima Božjeg naroda — morat ćemo, slijedeći

dokumente II. vatikanskog sabora i ne ispuštajući iz vida socio-psihološke momente, poći od koncilskog duha i mentaliteta, tj. baš od suradnje i suodgovornosti svih krštenika.

Narav i jedinstvo Crkve

Da bismo bolje shvatili poziv i poslanje Crkve, tj. svih udova Mističnog Tijela, moramo najprije znati što je Crkva. To nas sili da počemo od nekih teoloških odrednica, odnosno od strukture i funkcije Crkve. Njezina narav i jedinstvo pri tome dolaze u prvi plan. Iako, naime, kako smo već dali naslutiti, ne treba sve u Crkvi svoditi pod teološki nazivnik, ekleziologija se u biti zasniva na Objavi. Crkva je u stvari djelo Božje. Oformljena je i vođena snagom Duha. Božanski je elemenat njezin konstitutivni dio. Bez njega ona ne bi bila ono što jest: sakrament spasenja, Mistično Tijelo Kristovo, narod Božji. Podrijetlo Crkve određuje njezinu stvarnost i opstojnost.

»Bog je sazvao sve one koji gledaju s vjerom u Krista, početnika spasenja i počelo jedinstva i mira, i ustanovio je Crkvu, da bude svima zajedno i pojedincima vidljivi sakrament ovoga spasonosnog jedinstva ... i da ne prestane uz pomoć Duha Svetoga sebe obnavljati, dok po križu ne dode do svjetlosti koja ne poznaje zapada« (LG 9).

Struktura i poziv Crkve razlikuju se stoga od poziva i struktura drugih zajednica. Njezina misija i ustrojstvo određeni su njezinim božanskim biljegom, duhovno-religioznim poslanjem. Naravno, rad i odnosi unutar Crkve slijede njezino temeljno određenje: njezino jedinstvo s Kristom. Međutim, to jedinstvo s Kristom nužno zahtijeva i jedinstvo unutar Zajednice, jedinstvo krštenih u Kristu. Teško je govoriti o jedinstvu s Kristom tamo gdje nema jedinstva s braćom. Jer, kao što je spasenje čovjeka u njegovu jedinstvu s Bogom bitno uvjetovano njegovim jedinstvom s Crkvom, tako je i sakramentalno vidljiva misija Crkve uvjetovana slogom i zajedništvom udova Mističnog Tijela. Zajedništvo vjernika vidljivi je znak Kristove prisutnosti u Crkvi. Recipročnost naših odnosa, suradnja unutar Crkve, postaje tako važnom konstantom našega uspjeha i rasta, koja uprisutnjuje smisao i poslanje Crkve u svijetu. Krist se na taj način potvrđuje kao princip njezine egzistencije, aktivnosti i jedinstva, a ona u tom jedinstvu kao communio (zajedništvo), tj. teološko jamstvo našega zajedništva s Presvetim Trojstvom, odnosno kao *communitas* (zajednica), tj. životna sredina kršćanskog karitasa, teofanije i milosti: sakrament spasenja.

Narav je Crkve, dakle, utkana u njezinoj milosnoj, božanskoj, i crkveno-ljudskoj, sociološkoj, funkciji, a njezino jedinstvo u tajni Mističnog Tijela, u Kristovoj stvarnosti i nazočnosti, odnosno u kršćanskom zajedništvu i jedinstvu s Kristom i u Kristu. I dok se simbolično služimo slikom Mističnog Tijela, koja više označava ontološki aspekt Crkve, unutrašnju povezanost krštenika između sebe i s Kristom, podsjetimo da nas sintagma *narod Božji* izravno upućuje na njezin sociološko-komunitarni, zajednički i zajedničarski karakter, konkretnu povezanost i jedinstvo njezinih članova.

Ne treba dakle mimoići ni ljudski elemenat u Crkvi. Uz božanski važan je i ljudski, sociološki elemenat. I baš kad govorimo o ovoj temi, potrebno je dobro uočiti tu stvarnost, jer se preko nje i kroza nju očituje i ostvaruje božanski poziv i poslanje Crkve. I da bi taj elemenat djelovao u funkciji temeljne misije, moramo se danomice sjećati onog drugog faktora koji ga prožima, u čijoj je zapravo službi: božanskog karaktera i poslanja Crkve.

Prema tome kad se radi o zajedništvu u Crkvi, pojedinih dijelova Mističnog Tijela u crkvenim zajednicama, i čitavih zajednica, trebalo bi prije svega imati pred očima zajednički poziv i poslanje, narav Crkve i komunitarni karakter naroda Božjega.

Mjesto i poslanje svećenika u Crkvi

Budući da je svećenik glavni animator i nositelj crkvenog jedinstva i zajedništva, podsjetit ćemo s jedne strane na značaj i ulogu njegova poziva a s druge strane na službeničku funkciju njegova svećeništva u službi cijele Crkve, svega naroda Božjega.

Sav crkveni život i služba izvire iz vrhovnog Kristova svećeništva i nalaze svoj temeljni smisao u liturgijsko-sakramentalnoj funkciji čitave Zajednice. Svećeništvo stoga u Crkvi postaje tako važnim da ga u određenom stupnju svi krštenici primaju (AA 3). Ali osim toga, općeg vjerničkog svećeništva, u Crkvi postoji i posebno, ministerijalno, službeničko svećeništvo, koje se stupnjem i bitno razlikuje od prvoga (LG 10). To je svećeništvo sakramentalnog karaktera, uključuje u sebi ordo i iurisdictio (red i ovlasti), tj. sakramentalnu službu u Božjem narodu (usp. PO 3; 6: 15). Ono je stoga shvatljivo i u cjelini jasno, kad ga promatramo i shvaćamo u funkciji cijele Zajednice, u službi Crkve kao sakramenta spasenja. Drugim riječima, svećenika i ministerijalno svećeništvo treba u prvom redu promatrati u cjelovitom crkvenom poslanju, pod vidom njegova poziva kao poziva Crkve, zapravo njegova služenja Zajednici, pod onim što se u teologiji naziva diakonia i koinonia: služenje i zajedništvo u Kristu, u zajedništvu Mističnog Tijela i komunitarnom suživotu Božjeg naroda. Svećeništvo je dar Zajednici a ne pojedincu. Tu, u toj perspektivi i teološkom osmišljenju istog poziva u različitosti službe (AA 2) — kroz spomenutu diakoniju i koinoniju — nalaze svoje mjesto i svoje osmišljenje, kako to razni saborski dokumenti upućuju (LG 28; PO 7-9; AA 25), svi odnosi i suodnosi u Crkvi, posebno odnosi i suodnosi svećenika prema drugim dijelovima Mističnog Tijela.

Uz razumno uvažavanje i prihvaćanje svih životnih i socio-psiholoških faktora i motiva koji utječu na pravilno uspostavljanje i skladno odvijanje ljudskih odnosa bitno je, čini se, kad je riječ o unutrakrvenim ponašanjima, da svećenik — ovdje pod tom riječi shvaćamo čitav hijerarhijski poredak — shvati i prihvati svoj komunitarni odnos u Zajednici, svoje ministerijalno poslanje u službi Crkve. Jer, svećeništvo, svećeničke ovlasti koje nose ordo i iurisdictio, nikada nije privatna stvar. Ono je, rekli smo, primarno dar, i to dar cijeloj Crkvi, čitavu Božjem narodu. Možda bi u tom smislu trebalo više naglašavati komunitarno-socijalni karakter sveće-

ničkog reda i službe, pri čemu bi došla do izražaja kršćanska komunitarnost, svijest zajedništva, ili, bolje, činjenica da sav narod Božji zajedno s ređenikom u sakramentalnom svećeništvu participira na tom Kristovu milosnom daru Zajednici (usp. PO 2).

Naravno, jednako bi tako u svojim zvanjima i službama trebali osjećati i doživljavati svoj poziv, svoju ulogu i doprinos, svi krštenici, bez obzira koju službu imaju i vrše. To više kad znamo da se naše jedinstvo i zajedništvo u Kristu jednako odnosi na sve službe i službenike u Crkvi. Svi su oni u različitosti službe pozvani na isti poziv: biskupi, kojima je, u istom smislu kao i svećeniku, dana punina reda i laici koji slijede specifičnosti svojih poziva i zvanja (usp. LG 21; 33-36; AA 2-4; CD 16; usp. još Rim 12,4-8).

Možda bismo mogli poći i dalje i, baš kad je riječ o zajedništvu i suradnji, čitavu crkvenu strukturu, u teološkoj i sociološkoj perspektivi, promatrati kroz prizmu uzajamnog služenja i dopunjavanja, onako kako je to još sv. Pavao protumačio u svojoj Prvoj poslanici Korinćanima (12, 4-30). I ne treba tu praviti neku razliku i stvarati posebne komentare, radili se o odnosima između pojedinaca, skupina ili zajednica. Bez obzira o kojoj se razini radi i u kojim prilikama, evanđeosko bi jedinstvo i crkveno zajedništvo trebalo stavljati u prvi plan. Naime, kao što je svećenik, kako smo rekli poslan da služi čitavoj Zajednici, tako su jednako i drugi nosioci služba u Crkvi, bilo da je riječ o osobama ili institucijama, usmjereni u istom cilju.

Suradnja i zajedništvo, jednakost i ravnopravnost u Crkvi

Koliko god stoji činjenica da vlast u Crkvi ne dolazi odozdo nego od Krista, pogrešno je misliti da u Crkvi nema i ne može biti demokracije i demokratskih odnosa. Suradnja i zajedništvo, jednakost i ravnopravnost svih krštenika bitno su polazište za stvarno doživljavanje tih i takvih odnosa među vjernicima, u Crkvi. Staro načelo »Vox populi — vox Dei« (Glas naroda glas je Božji), koje je i u praksi bilo primjenjivano, široka je podloga za ono što u dobrom smislu zovemo demokratskim postupkom.

Ako u ova moderna vremena želimo ostati vjerni Kristu i spontanom povijesnom razvoju čovjeka i društva, ne smijemo zaboraviti na temeljne eklezijalne principe: koliko potrebnog magisterija i vodstva, toliko isto tako potrebne jednakosti i ravnopravnosti naroda Božjega, na kojima se u biti zasniva ono što nam je toliko potrebno — o čemu u stvari ovdje i govorimo — zajedništvo i jedinstvo. Naravno, to zajedništvo i jedinstvo izvire iz duhovnog poslanja Crkve, iz Kristove prisutnosti s nama, ali njihovo realno ostvarenje, vidljiva prisutnost, u velikoj mjeri ovisi o nama, i često o organizaciono-demokratskim normama i ponašanjima unutar Zajednice. Koliko god dakle moramo isticati eklezijalno-religiozne faktore kao bitne motive našega zajedništva, ne smijemo zaboraviti na socio-psihološke činitelje, jer uz božanski u Crkvi se ne može zanemariti ni ljudski elemenat. Milost ne ruši nego izgrađuje narav, kaže sv. Pavao; božanski elemenat računa s ljudskim i ne isključuje ga. Hijerahijsko

uređenje Crkve ni u kojem slučaju nije apsolutističko-autokratsko, da ne kažem samovoljno-psihopatsko. Ne treba se bojati suradnje i međusobnog odgajanja u Crkvi. Svi smo mi na svoj način sredstva Duha Svetoga. Oni koji su na posebnim položajima sigurno su primili i posebne darove, karizme, ali u suradnji i zajedništvu s narodom Božjim ti će darovi i karizme biti snažnije ukorijenjeni u evanđeosku jednostavnost i kršćansku praksu, bolje će djelovati.

Ne bih ovdje htio govoriti izravno o potrebi stvaranja novog mentaliteta u vrhovima i u bazi, o potrebi novog crkvenog zakonika i suvremenijeg pravnog normiranja naših odnosa, možda čak i drugačijeg pravnog položaja crkvenih institucija koje postaju crkve u Crkvi, ali neću se zadržati niti na teoretskom, samo duhovnom poslanju Crkve, na duhovnoj suradnji i zajedništvu. Naime, koliko god nam je ovo posljednje potrebno, ono ne ide bez onog prvog; jedno drugo nužno prati i slijedi. Svi smo mi pomalo zasićeni stanovitim moraliziranjem, prevelikim pokrivanjima auktoritetima i auktoritetom. Treba nam suvremenije prakse ali koja je zapisana u temeljima Evanđelja i Crkve. U takvom duhu suradnje i zajedništva nitko se ne bi smio smatrati apsolutnim gospodarem u Crkvi, svojevrsnim »dušobrižnikom« i jedinim auktoritetom. — Ni na materijalno-egzistencijalne probleme i potrebe ne smije se zaboravljati, oni su i te kako važni i indikativni.

Svi su članovi naroda Božjega jednaki, svi su »jedan« u Kristu. Ordo i iurisdictio u Crkvi, kao i druge službe i zvanja, uključuju se u to zajedništvo i jednakost te poprimaju svoj potpuni smisao samo u službi Crkve, u funkciji njezina poslanja, kao darovi i službe u Zajednici za Zajednicu a ne za osobne planove ili neki prestiž. Kad bismo u tom duhu uspjeli odgojiti najprije same sebe a onda i drugoga, tj. kad bismo uspjeli stvoriti takav mentalitet u Crkvi, očito bismo kao pojedinci i kao institucije, dotično male crkvene zajednice — nije važno radi li se o biskupijama ili redovima i družbama — manje tražili svoj interes, a više zajedničku korist; i to ne zajedničku korist svog malog klana ili svoje uske zajednice, nego korist naroda Božjega, Crkve u cjelini, za koju bismo i kao pojedinci i kao zajednice morali biti više zainteresirani.

Čujmo kako Sabor, služeći se najviše riječima sv. Pavla, gleda na crkveno jedinstvo i zajedništvo, na jednakost i ravnopravnost svih krštenika, što bi trebalo biti temeljnim polazištem za naše shvaćanje i doživljavanje Crkve: »Jedan je dakle izabrani Božji narod — kaže Sabor: 'jedan Gospodin, jedna vjera, jedno krštenje' (Ef 4,5); zajedničko je dostojanstvo udova po njihovu preporodu u Kristu, zajednička je milost djece, zajednički poziv na savršenstvo, jedno spasenje, jedna nada i nerazdijeljena ljubav. Nema dakle nikakve nejednakosti u Kristu i Crkvi ... 'jer ste svi jedan u Kristu Isusu' (Gal 3, 28; Kol 3, 11)« (LG 32).

* * *

Koliko god mi cijenili i isticali duhovno-asketsku stranu u podržavanju i izgradnji discipline i dobrih odnosa u Crkvi, potrebno je, bez sumnje, uočiti važnost i korektnost svakodnevne eklezijalno-religiozne prakse, ko-

ja mora voditi računa o socio-psihološkoj podlozi i same religiozne stvarnosti. Treba uvijek polaziti od unutrašnjih teoloških i stvarnih socio-psiholoških faktora, koji formiraju svijest, usmjeruju aktivnost, normiraju odnose i uravnotežuju ličnost. Na temelju tih praktičnih činitelja crkveno-religiozni motivi poprimaju novu vrijednost i postaju sigurniji i čvršći. Kroz tu prizmu religiozne stvarnosti čovjek doživljava najprije jedinstvo svoje ličnosti, a onda spontano i jedinstvo Crkve, zajedništvo s drugim članovima Mističnog Tijela. To je ono što su prvi kršćani doživljavali kao »agape«, zajednicu ljubavi i jedinstva. A to bi trebalo biti ideal i današnjih kršćana. Ideal i naše Crkve — u ovom našem vremenu i prostoru!

EKKLESIOLOGISCH-RELIGIÖSE MOTIVIERUNG DER GEMEINSCHAFT IN DER KIRCHE

Zusammenfassung

Die Ekklesiologie gründet wesentlich auf der Offenbarung. Christus ist das Fundament der Kirche. Er ist die Verbindung unserer Einheit und Gemeinschaft. Die hierarchische Verfassung der Kirche hindert nicht das kommunikative Bewusstsein und die Zusammenarbeit der Gläubigen. Das Priestertum ist ein Geschenk an die ganze Gemeinschaft. Deshalb ist der Priester die tragende Hauptkraft der kirchlichen Gemeinschaft.

Freilich, neben der ekklesiologischen Motivierung der kirchlichen Gemeinschaft dürfen auch die sozial-psychologischen Faktoren nicht vergessen werden. Obwohl die Vollmacht in der Kirche nicht »von unten«, sondern von Christus kommt, wäre falsch zu denken, dass es in der Kirche demokratische Verhältnisse nicht gibt oder gar nicht geben kann.